

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Bosansko - podrinjski kanton Goražde
MINISTARSTVO ZA SOCIJALNU POLITIKU,
ZDRAVSTVO, RASELJENA LICA I IZBJEGLICE

Bosnia and Herzegovina
Federation of Bosnia and Herzegovina
Bosnian-podrinje canton Gorazde
MINISTRY FOR SOCIAL AFFAIRS, HEALTH,
DISPLACED PERSONS AND REFUGEES

Босна и Херцеговина
Федерација Босне и Херцеговине
Босанско - подрињски кантон Горажде
МИНИСТАРСТВО ЗА СОЦИЈАЛНУ ПОЛИТИКУ,
ЗДРАВСТВО, РАСЕЉЕНА ЛИЦА И ИЗБЈЕГЛИЦЕ

INFORMACIJA

o stanju u oblasti socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom na području Bosansko-podrinjskog kantona Goražde

Decembar, 2017.godine

SADRŽAJ

I – UVODNE NAPOMENE.....	3
II – KRATKI OSVRT NA RAZVOJ SOCIJALNIH PRAVA NA PODRUČJU BOSANSKO-PODRINJSKOG KANTONA GORAŽDE.....	3
III – SOCIJALNA ZAŠTITA	4
IV – ZAŠTITA CIVILNIH ŽRTAVA RATA	9
V – ZAŠTITA PORODICE SA DJECOM	13
VI – ORGANIZACIJA I INSTITUCIONALNI OKVIR SISTEMA SOCIJALNE ZAŠTITE, ZAŠTITE CIVILNIH ŽRTAVA RATA I ZAŠTITE PORODICE SA DJECOM.....	16
VII – OCJENA DOSTIGNUTOG STANJA U OBLASTI SOCIJALNE ZAŠTITE, ZAŠTITE CIVILNIH ŽRTAVA RATA I ZAŠTITE PORODICE SA DJECOM.....	17
VIII – ZAKLJUČNA RAZMATRANJA.....	18
IX – PREPORUKE ZA RAZVIJANJE I POBOLJŠANJE SISTEMA SOCIJALNE ZAŠTITE, ZAŠTITE CIVILNIH ŽRTAVA RATA I ZAŠTITE PORODICE SA DJECOM.....	20

I. UVODNE NAPOMENE

Programom rada Ministarstva za socijalnu politiku, zdravstvo, raseljena lica i izbjeglice (u daljem tekstu: Kantonalno ministarstvo), Vlade i Skupštine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde za 2017. godinu planirano je razmatranje Informacije o stanju u oblasti socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom na području Bosansko-podrinjskog kantona Goražde (u daljem tekstu: BPK Goražde).

Cilj Informacije je da se u skladu sa Zakonom o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom („Službene novine FBiH“, br. 36/99, 54/04, 39/06 i 14/09), (u daljem tekstu: Federalni zakon), Zakonom o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“, broj: 10/00, 5/03, 5/05, 3/08, 2/13, 12/13 i 4/14) (u daljem tekstu: Kantonalni zakon), kroz analizu prava, oblika i mjera, broja korisnika osnovnih i proširenih prava i na osnovu toga izdvojenih sredstava, prikaže stanje u ovoj oblasti.

Ova Informacija urađena je na temelju zvaničnih podataka i evidencija koje se vode u Kantonalnom ministarstvu, JU Centar za socijalni rad Bosansko-podrinjskog kantona Goražde (u daljem tekstu: Kantonalni centar za socijalni rad), te ustanova socijalne zaštite sa područja BPK Goražde.

U Informaciji su predočeni i komentarisani brojni pokazatelji od značaja za uvid i ocjenu dostignutog stanja i razvoja u oblastima socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom za period 2015-2016. godina, odnosno ostvarene rezultate na planu razvoja socijalnih prava građana. Informacija sadrži i zaključna razmatranja te pregled općih preporuka za poboljšanje sistema u predmetnim oblastima.

II. KRATKI OSVRT NA RAZVOJ SOCIJALNIH PRAVA NA PODRUČJU BOSANSKO-PODRINJSKOG KANTONA GORAŽDE

U vremenskom periodu od 1996. godine do danas u BPK-a Goražde provodila se politika postepenog i realno primjenjivog razvoja u oblastima socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom, odnosno politika postepenog razvoja socijalnih prava realno primjenjivih u praksi.

Do donošenja Kantonalnog zakona 2000. godine,¹ odgovarajućim odlukama Vlade i Skupštine BPK-a Goražde bili su uspostavljeni odgovarajući mehanizmi ili oblici zaštite. Usvajanjem Federalnog zakona 1999. godine², kojim se regulira ova oblast, obavezao je nadležne organe kantona u Federaciji BiH da u roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu federalnog zakona donesu odgovarajuće propise iz svoje nadležnosti. Donošenjem ovog zakona u Federaciji BiH započeti su tranzicioni procesi u socijalnom sektoru, jer je stvoren pravni okvir za početak reforme s ciljem da se na najbolji, najekonomičniji i najhumaniji način socijalno zbrinu i pomognu svi koji su u stanju socijalne potrebe i isključenosti. Ovim zakonom su uređene samo osnove sistema socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom, utvrđena prava, dužnosti i odgovornosti federalnih organa socijalne politike koji se ostvaruju na nivou Federacije, a sva druga prava, dužnosti i odgovornosti iz te zaštite su prepuštena da ih utvrđuje, uređuje i ostvaruje zakonodavna vlast kantona i njeni organi. U ostvarivanju ove zaštite, prema ustavu Federacije, kantoni imaju sve nadležnosti koje nisu izričito povjerene federalnoj vlasti, a posebno su nadležni za provođenje socijalne zaštite i uspostavu službi socijalne zaštite.

¹ Zakon o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“, br. 10/00)

² Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom („Službene novine Federacije BiH“, br. 36/99)

BPK Goražde bio je među prvim kantonima u Federaciji BiH koji je ispunio svoju zakonsku obavezu i 2000. godine donio Kantonalni zakon, obezbjeđujući sva osnovna prava propisana federalnim zakonom. Kantonalni zakon je kroz izmjene i dopune nadograđivan u više navrata (2003, 2005, 2008. 2013. i 2014. god.) dijelom zbog izmjena federalnog zakona, dijelom zbog lakše i potpunije primjene zakona u praksi, ali i u cilju poboljšanja životnog standarda najugroženijih kategorija građana kroz povećanje cenzusa i novčanih iznosa socijalnih davanja, kao i zbog poboljšanja prirodnog priraštaja, odnosno uvođenja pronatalitetnog novčanog dodatka na nivou BPK Goražde.

Nužno je naglasiti da se u prethodnom petnaestogodišnjem periodu kontinuirano posvećivala pažnja socijalnim intervencijama, odnosno intervencijama socijalno zaštitnog karaktera koje su u kontinuitetu rezultirale obezbjeđivanjem pomoći i zaštiti kako pojedinaca tako i svih vulnerabilnih grupa građana kantona putem osiguranja: novčanih i drugih materijalnih naknada i socijalnih prestacija, socijalnih usluga, zdravstvene zaštite, stambenog zbrinjavanja, podsticanja rada organizacija osoba sa invaliditetom i ostalih nevladinih organizacija, te drugih mjera i aktivnosti socijalnog karaktera.

III. SOCIJALNA ZAŠTITA

Ustavom Federacije BiH nadležnost u vođenju socijalne politike podjeljena je između Federacije BiH i kantona. Prema odredbama člana III.2/e i člana III.3/1/ i /2/ Ustava Federacije BiH, federalna vlast i kantoni su zajednički nadležni za socijalnu politiku. Tu nadležnost ostvaruju zajednički ili odvojeno, ili od strane kantona koordinirano od federalne vlasti. U pogledu ovih nadležnosti kantoni i federalna vlast dogovaraju se na trajnoj osnovi.

Federalnim zakonom socijalna zaštita je definisana kao organizovana društvena djelatnost usmjerena na obezbjeđenje socijalne sigurnosti građana, a provodi se preduzimanjem odgovarajućih oblika, mjera i usluga socijalne zaštite, suzbijanjem uzroka i otklanjanjem posljedica stanja socijalne potrebe.

Socijalnom potrebom smatra se trajno ili privremeno stanje u kojem se nađe građanin ili porodica, a uzrokovano je ratnim događanjima, elementarnim nesrećama, općom ekonomskom krizom, psihofizičkim stanjem pojedinca ili drugim uzrocima koji se ne mogu otkloniti bez pomoći društvene zajednice.

Funkcionisanje sistema socijalne zaštite uređeno je spomenutim zakonom kojim su utvrđena osnovna prava, oblici, korisnici i uslovi za ostvarivanje socijalne zaštite, dok se kantonalnim zakonom bliže uređuju prava iz socijalne zaštite, postupak za ostvarivanje prava, obim, visina i način ostvarivanja socijalne zaštite, vršenje nadzora, finansiranje socijalne zaštite i druga pitanja od značaja za ostvarivanje prava u kantonu. Sredstva za te potrebe obezbjeđuju se iz budžeta kantona, osim prava osoba sa invaliditetom koja su prenesena sa kantonalnog na federalni nivo.

Prema federalnom zakonu korisnici socijalne zaštite su osobe koje se nalaze u stanju socijalne potrebe. Podijeljeno prema kategorijama to su:

- djeca bez roditeljskog staranja;
- odgojno zanemarena;
- odgojno zapuštena djeca;
- djeca čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama;
- osobe sa invaliditetom i osobe ometene u fizičkom i psihičkom razvoju (djeca i odrasle osobe: slijepe i slabovide, gluhe i nagluhe, sa poremećajem u govoru i glasu, sa tjelesnim oštećenjem i trajnim smetnjama u fizičkom razvoju, smetnjama u psihičkom razvoju (lakog, umjerenog, težeg i teškog stepena), sa kombinovanim smetnjama (višestruko ometene u razvoju);
- materijalno neosigurane i za rad nesposobne osobe;
- stare osobe bez porodičnog staranja;
- osobe sa društveno negativnim ponašanjem;
- te osobe i porodice u stanju socijalne potrebe.

Socijalna zaštita na području BPK-a Goražde regulirana je Kantonalnim zakonom. Naprijed navedenim korisnicima u skladu sa Federalnim i Kantonalnim zakonom pružaju se sljedeći oblici socijalne zaštite, odnosno sljedeća prava:

- novčana i druga materijalna pomoć,
- osposobljavanje za život i rad,
- smještaj u drugu porodicu,
- smještaj u ustanove socijalne zaštite,
- zdravstvena zaštita,
- usluge socijalnog i drugog stručnog rada,
- kućna njega i pomoć u kući.

Kantonalnim zakonom utvrđuju se iznosi novčanih i drugih davanja, uslovi i postupak za sticanje tih prava i njihovo korištenje, ukoliko to nije uređeno Federalnim zakonom.

Novčana i druga materijalna pomoć sastoji se od:

- stalne novčane pomoći,
- novčane naknade za pomoć i njegu od strane drugog lica,
- druge materijalne pomoći.

Druga materijalna pomoć, u smislu zakona, je privremena, jednokratna i druga materijalna pomoć ili naturalno davanje materijalno neosiguranim licima i porodicama, koje se nađu u stanju socijalne potrebe.

O pravima iz socijalne zaštite utvrđenim ovim zakonom, u prvom stepenu, rješava Kantonalni centar za socijalni rad, a u drugom stepenu nadležno kantonalno ministarstvo.

Pravo na stalnu i drugu materijalnu pomoć ostvaruje lice i porodica koje ima prebivalište, odnosno, boravište na području Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, pod uslovom:

- da su nesposobni za rad, odnosno spriječeni u ostvarivanju prava na rad,
- da nemaju dovoljno prihoda za izdržavanje,
- da nemaju članova porodice koji su po zakonu obavezni da ih izdržavaju ili ako ih imaju, da ta lica nisu u mogućnosti da izvršavaju obavezu izdržavanja.

Osnov za utvrđivanje novčanih i drugih materijalnih pomoći po kantonalnom zakonu je prosječna isplaćena neto plaća zaposlenih u BPK-a Goražde ostvarena u prethodnoj kalendarskoj godini pomnožena sa odgovarajućim koeficijentom čiju visinu utvrđuje Vlada BPK-a Goražde svojom Odlukom.

Stalna novčana pomoć

Zakonom je kao jedno od prava, predviđeno i pravo na stalnu novčanu pomoć na koju imaju pravo osobe i porodice pod uslovima propisanim zakonom. Stalna novčana pomoć utvrđuje se u mjesečnom iznosu u visini razlike svih prihoda članova domaćinstva i iznosa najnižeg primanja domaćinstva koji se smatra dovoljnim za izdržavanje.

Iznos najnižeg primanja domaćinstva koji se smatra dovoljnim za izdržavanje (socijalni minimum):

- jednočlanog domaćinstva je 149,50 KM,
- dvočlanog domaćinstva..... 179,50 KM,
- tročlanog domaćinstva..... 209,50 KM,
- četvoročlanog i višečlanog domaćinstva.. 239,50 KM.

Ukoliko domaćinstvo ima lice sa invaliditetom ili lice sa trajnim smetnjama u fizičkom ili psihičkom razvoju, iznos najnižeg primanja domaćinstva koji se smatra dovoljnim za izdržavanje:

- jednočlanog domaćinstva iznosi..... 179,50 KM,
- dvočlanog domaćinstva..... 209,50 KM,
- tročlanog domaćinstva..... 239,50 KM,
- četvoročlanog i višečlanog..... 269,50 KM.

Iznos stalne novčane pomoći definisan kantonalnim zakonom može se smatrati socijalnim minimumom koji je dovoljan za izdržavanje.

Stalnu novčanu pomoć u 2016. godini prosječno mjesečno je ostvarivalo 158 korisnika, što je neznatno više u poređenju sa 2015. godinom (152).

Novčana naknada za pomoć i njegu od strane drugog lica

Kantonalnim zakonom propisano je i pravo na novčanu naknadu za pomoć i njegu od strane drugog lica kao jedno od prava u okviru novčanih i drugih materijalnih pomoći. Ovo pravo pod određenim uvjetima propisanim kantonalnim zakonom ostvaruju stara i nemoćna lica koja imaju više od 65 godina života i kojima je zbog trajnih promjena u zdravstvenom stanju prijeko potrebna pomoć i njega za zadovoljavanje osnovnih životnih potreba pod uvjetom da im ukupni prihodi po članu domaćinstva mjesečno ne prelazi iznos od 35% od prosječne plaće u kantonu. Visina novčane naknade za pomoć i njegu od strane drugog lica kreće se u rasponu od 90,00 KM do 149,50 KM. Novčanu naknadu za pomoć i njegu od strane drugog lica prosječno mjesečno u 2016. godini ostvarivalo je 341 korisnik, što je manje u odnosu na 2015. godinu za 11 korisnika (352).

Druga materijalna pomoć

Druga materijalna pomoć u smislu kantonalnog zakona je privremena, jednokratna i druga novčana pomoć ili naturalno davanje materijalno neosiguranim licima ili porodicama koje se nađu u stanju socijalne potrebe usljed okolnosti propisanih zakonom.³ Jednokratna novčana pomoć iznosi 25% od prosječne plaće u Kantonu (149,50 KM), a korisnik istu može ostvariti najviše tri puta u toku kalendarske godine. Ovo pravo finansira se iz općinskog budžeta.⁴

Osposobljavanje za samostalan život i rad

Pravo na osposobljavanje za život i rad načelno je predviđeno Federalnim zakonom, a bliže se uređuje kantonalnim zakonima i drugim propisima. Osposobljavanje za život i rad je pravo osoba sa invaliditetom (djece i odraslih) koje se mogu osposobiti za rad u skladu sa svojim psihofizičkim sposobnostima.

Kroz ovaj institut osigurano je da djeca i odrasla lica koja su osposobljena za život i rad, imaju **pravo na novčanu naknadu za vrijeme čekanja na zaposlenje**, koja je na području BPK-a Goražde utvrđena u visini od 179,50 KM. U 2016. godini novčanu naknadu za vrijeme čekanja na zaposlenje prosječno mjesečno je ostvarilo 12 korisnika, što je identično broju korisnika u 2015. godinu.

Smještaj u drugu porodicu

Pravo na smještaj u drugu porodicu mogu ostvariti djeca i odrasla lica kojima je potrebna stalna briga i pomoć radi zadovoljavanja njihovih životnih potreba, a koje ne mogu ostvariti u krugu vlastitih porodica ili na drugi način. Uslovi za ostvarivanje prava detaljnije su propisani kantonalnim zakonom. Finansiranje ovog prava obezbjeđuje se iz sredstava korisnika ili člana porodice koji ima zakonsku obavezu izdržavanja, a ako za to nema uslova, sredstva se obezbjeđuju iz kantonalnog budžeta.

Iznosi naknade troškova smještaja u drugu porodicu kreću se u rasponu od 269,50 KM za smještaj djece i odraslih lica do 329,00 KM za smještaj djece i odraslih lica sa psihofizičkim smetnjama i poteškoćama. Ovaj vid usluge socijalne zaštite u 2016. godini koristilo je prosječno mjesečno 3 korisnika, što je manje u odnosu na 2015. godinu za 1 korisnika (4).

³ Lice, odnosno porodica u stanju socijalne potrebe, kojima je usljed posebnih okolnosti potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite smatra se lice, odnosno porodica koja se nađe u stanju socijalne potrebe zbog pretrpljene prisilne migracije, repatrijacije, elementarne nepogode, smrti jednog ili više članova porodice, povratka sa liječenja, otpuštanja sa izdržavanja kazne zatvora ili izvršavanja odgojne mjere.

⁴ Član 129. Zakona o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“, br. 10/00,5/03,5/05,3/08,2/13,2/13 i 4/14).

Smještaj u ustanove socijalne zaštite

Smještaj u ustanove socijalne zaštite je takođe pravo koje je predviđeno federalnim zakonom, a postupak i uslovi za ostvarivanje ovog prava utvrđuju se kantonalnim zakonima.

U najsažetijem smislu radi se o ostvarivanju prava koja pretpostavljaju zbrinjavanje najranjivijih korisnika socijalne zaštite. Na ovaj način obezbjeđuje se: zbrinjavanje djece bez roditeljskog staranja, zbrinjavanje djece sa poremećajima u ponašanju, institucionalnom zbrinjavanju mentalno oboljelih lica, zbrinjavanje osoba sa duševnim smetnjama, zbrinjavanju starih lica bez porodičnog staranja.

Međusobni odnosi i obaveze sa socijalnim ustanovama regulirani su ugovorno između Kantonalnog centra za socijalni rad i ustanova socijalne zaštite koje pružaju usluge smještaja i zbrinjavanja. Finansiranje ovog prava je mješovitog tipa, a finansira se iz prihoda korisnika ili članova porodice koji su u obavezi izdržavanja, odnosno iz sredstava budžeta.

Mjesečni troškovi za smještaj korisnika u ustanovama socijalne zaštite kreću se u rasponu od 450,00 KM do 1.000,00 KM u zavisnosti od tipa ustanove. Pravo na smještaj u ustanovu socijalne zaštite u 2016. godini prosječno mjesečno je ostvarivalo 81 korisnik, kao i u 2015 godini.

Usluge socijalnog i drugog stručnog rada

Pravo na usluge socijalnog i drugog stručnog rada regulisano je federalnim i kantonalnim zakonom, a usluge se u pravilu pružaju u centrima za socijalni rad i drugim specijalizovanim ustanovama kao što su savjetodavni rad i slično. Usluge socijalnog i drugog stručnog rada zakon definiše kao savjetodavni rad koje ustanove obavljaju u rješavanju porodičnih i bračnih problema, te mjere i aktivnosti usmjerene na sprečavanje društveno neprihvatljivog ponašanja djece, odraslih, društvenih grupa i sl.

Savjetodavni rad za probleme braka, porodice, djece i adolescenata pri Kantonalnom centru za socijalni rad provodi aktivnosti na primarnoj i sekundarnoj prevenciji, pružajući usluge savjetodavno-terapeutskog rada kroz individualni, dijadni i porodični tretman. U 2016. godini ovo savjetodavni rad je kontinuirano tretiralo 63 klijenta kroz 203 seanse.

Kućna njega i pomoć u kući

Kućna njega i pomoć u kući je pravo utvrđeno federalnim i kantonalnim zakonom. Koriste ga stare i iznemogle osobe koje nemaju adekvatne prihode ili članove porodice koji su dužni brinuti o njima i izdržavati. Pod kućnom njegom i pomoći se smatra pomoć u prehrani, obavljanje kućnih i drugih potrebnih poslova (kupovina namirnica, lijekova, plaćanje obaveza i sl.), poslovi održavanja osobne i kućne higijene itd. Pravo na kućnu njegu i pomoć u kući obezbjeđuje se putem nadležnog centra za socijalni rad, odnosno općinske službe, a na osnovu angažovanja i saradnje sa humanitarnim organizacijama, udruženjima građana, vjerskim zajednicama i organizacijama koje one osnivaju, te stranim fizičkim ili pravnim licima.

Organizacija Crvenog križa BPK Goražde, u kontinuitetu već duži niz godina provodi program kućne njege i pomoći u kući koji upravo obuhvata aktivnosti kućne njege i pomoći u kući za starije i iznemogle osobe, odnosno za osobe preko 65 godina života. Programom kućne njege i pomoći u kući koji provodi ova organizacija obuhvaćeno je oko 250 korisnika.

Zdravstvena zaštita korisnika

Federalni i kantonalni zakon je propisao da se licima i porodicama u stanju socijalne potrebe, koja ispunjavaju uvjete za sticanje i korištenje prava iz socijalne zaštite, osiguravaju i određeni oblici zdravstvene zaštite na teret sredstava socijalne zaštite. Tako je u 2016. godini obezbjeđeno zdravstveno osiguranje za prosječno mjesečno 245 korisnika, što je u poređenju sa 2015. godinom manje za 8 korisnika.

Tabela1. Pregled novčanih i materijalnih davanja po osnovu prava iz socijalne zaštite sa uporednim pokazateljima 2015 – 2016.god.

Red. br.	Oblik socijalne zaštite	2015.godina			2016.godina		
		Prosječan broj korisnika	Iznos po korisniku	Realizovana sredstva	Prosječan broj korisnika	Iznos po korisniku	Realizovana sredstva
1.	Stalna novčana pomoć -jednočlano domaćinstvo -dvočlano domaćinstvo -tročlano domaćinstvo -četvoročlano i višečlano domaćinstvo	152	149,50 179,50 209,50 239,50	297.428,39	158	149,50 179,50 209,50 239,50	318.828,39
2.	Novčana naknada za pomoć i njegu od strane druge osobe	352	I grupa 90,00 II grupa 119,50 III grupa 149,50	536.065,00	341	I grupa 90,00 II grupa 119,50 III grupa 149,50	512.927,50
3.	Osposobljavanje za život i rad	12	179,50	26.925,00	12	179,50	26.386,50
4.	Druga materijalna pomoć (Jednokratna novč. pomoć)⁵		149,50			149,50	
5.	Smještaj u drugu porodicu -naknada za smještaj u drugu porodicu djece i odraslih lica - naknada za smještaj u drugu porodicu lica sa psihofizičkim smetnjama	4	269,50 329,00	14.283,50	3	269,50 329,00	9.702,00
6.	Smještaj u ustanove socijalne zaštite⁶	81	450,00-1.000,00	666.715,02	81	450,00-1.000,00	661.345,00
7.	Zdravstvena zaštita korisnika	253	20,00	60.720,00	245	20,00	58.840,00
UKUPNO:		854		1.602.136,91	840		1.558.029,39

Analizom prezentiranih podataka, može se primjetiti da je u 2016. godini došlo do smanjenja ukupnog broja korisnika prava iz socijalne zaštite u odnosu na 2015. godinu za 14 korisnika, te da je ukupno realizovano 14.107,52 KM manje sredstava za oblast socijalne zaštite u odnosu na 2015. godinu.

⁵ Ovo pravo se finansira i splaćuje iz budžeta općina. Kantonalno ministarstvo ne raspolaže sa ovim podacima.

⁶ Cijene usluga smještaja, zavisno od ustanova su različite i kreću se u navedenom rasponu. Cijenu usluga smještaja korisnika formiraju same ustanove socijalne zaštite.

IV. ZAŠTITA CIVILNIH ŽRTAVA RATA

Federalnim zakonom, zaštita civilnih žrtava rata je utvrđena na principu podjeljene nadležnosti između Federacije i kantona, tako da se prava na ličnu invalidninu, dodatak za njegu i pomoć od strane drugog lica, ortopedski dodatak, porodičnu invalidninu i dodatak na djecu, ostvaruju pod uslovima, na način i po postupku utvrđenim federalnim zakonom, a pomoć u troškovima liječenja i nabavci ortopedskih pomagala, osposobljavanje za rad i prioritetno zapošljavanje, pod uslovima, na način i po postupku utvrđenim propisom kantona.

U smislu ovog Zakona, civilna žrtva rata je lice kod koga je tokom rata ili neposredne ratne opasnosti, usljed ranjavanja ili nekog drugog oblika ratne torture nastupilo oštećenje organizma, što uključuje mentalno oštećenje ili značajno narušavanje zdravlja ili nestanak ili pogibiju tog lica. Civilne žrtve rata prava po osnovu invalidnosti pravo mogu ostvariti samo ako im je stepen oštećenja organizma 60% i više. Visina prava vezana je za visine prava ratnih vojnih invalida i utvrđuju se u iznosu od 70% od prava ratnih vojnih invalida, za istu vrstu i stepen invaliditeta. Također je propisano da se 70% prava CŽR finansira iz federalnog, a 30% iz kantonalnih budžeta.

Organi nadležni za rješavanje u prvom stepenu su centri za socijalni rad ili opštinske službe za upravu opštine u kojoj korisnik ima prebivalište ili boravište. Drugostepeni organ je nadležno kantonalno ministarstvo.

Revizija donesenih prvostepenih rješenja vrši se po službenoj dužnosti i odlaže izvršenje rješenja.

U skladu sa Zakonom, status civilne žrtve rata priznaje se:

- 1) licu kod kojeg je nastupilo oštećenje organizma od najmanje 60% ili značajno narušavanje zdravlja usljed mučenja, nehumanog i ponižavajućeg postupanja, nezakonitog kažnjavanja, protupravnog lišavanja slobode, zatvora, koncentracionog logora, internacije, prinudnog rada u toku ratnog stanja ili neposredne ratne opasnosti;
- 2) licu kod kojeg je nastupilo oštećenje organizma od najmanje 60% u vezi sa ratnim događajima (bombardovanje, ulične borbe, eksplozija ratnog materijala, zalutali metak i sl.);
- 3) licu kod kojeg je nastupilo oštećenje organizma od najmanje 60% od eksplozije zaostalog ratnog materijala nakon završetka rata;
- 4) licu kod kojeg je nastupilo oštećenje organizma od najmanje 60% u vezi sa diverzantskim, terorističkim akcijama kojima se ugrožava sigurnost i ustavni poredak FBiH;
- 5) članovima porodice nestalog lica, ako je nestalo lice bilo civil, odnosno nije bilo pripadnik oružanih snaga;
- 6) članovima porodice lica koje je poginulo ili nestalo u vezi sa ratnim događajima (bombardovanje, ulične borbe, eksplozija ratnog materijala, zalutali metak i sl.);
- 7) posebnom kategorijom civilnih žrtava rata smatraju se lica koja su preživjela seksualno zlostavljanje i silovanje.

Također se priznaje status civilne žrtve rata licima kod kojih je došlo do naknadnog oštećenja organizma, ispoljene i pogoršane bolesti, dugog perioda inkubacije, gubitak ekstremiteta i vida oba oka, zbog pogoršanja opšteg zdravstvenog stanja, mentalnog oštećenja i drugih oštećenja organizma, nastalih usljed ratnih okolnosti.

Civilnim žrtvama rata smatraju se i žrtve fašističkog terora, žrtve ratnih događaja, žrtve ratnog materijala i žrtve neprijateljskih diverzantskih akcija, kao i članovi porodica žrtava fašističkog terora, kojima je to svojstvo priznato po propisima o zaštiti civilnih žrtava rata koji su se ranije primjenjivali na teritoriji FBiH.

U skladu sa federalnim zakonom, u cilju ostvarivanja određenih prava, priznaje se status civilne žrtve rata i licu kod kojeg je nastupilo oštećenje organizma ispod 60% ili značajno narušavanje zdravlja.

Osnov za utvrđivanje novčanih davanja i iznosa po osnovu zaštite civilnih žrtava rata je Odluka o utvrđivanju visine osnovice za određivanje mjesečnih novčanih naknada korisnika boračko-invalidske zaštite u Federaciji BiH („Službene novine Federacije BiH“, br: 56/13 i 57/13). Osnovica se usklađuje sa koeficijentom za usklađivanje visine mjesečnih novčanih primanja korisnika boračko-invalidske zaštite u Federaciji BiH koju donosi Vlada Federacije BiH. Osnovica za obračun novčanih davanja i iznosa po osnovu zaštite civilnih žrtava rata obračunava se u visini od 70% mjesečnih novčanih primanja korisnika boračko-invalidske zaštite u Federaciji BiH koja iznosi 586,15 KM.

Civilne žrtve rata čije je oštećenje organizma 60% i više smatraju se osobama sa invaliditetom i za ostvarivanje prava razvrstavaju se u šest grupa;

- I grupa - Invalidi sa 100% tjelesnog oštećenja kojima je za redovan život potrebna njega i pomoć od strane drugog lica;
- II grupa - Invalidi sa 100% tjelesnog oštećenja;
- III grupa - Invalidi sa 90% tjelesnog oštećenja;
- IV grupa – Invalidi sa 80% tjelesnog oštećenja;
- V grupa – Invalidi sa 70% tjelesnog oštećenja;
- VI grupa – Invalidi sa 60% tjelesnog oštećenja

Osnovna prava civilnih žrtava rata su:

- lična invalidnina ili mjesečno novčano primanje,
- dodatak za njegu i pomoć od strane drugog lica,
- ortopedski dodatak,
- porodična invalidnina,
- pomoć u troškovima liječenja i nabavci ortopedskih pomagala,
- osposobljavanje za rad (profesionalna rehabilitacija, prekvalifikacija i dokvalifikacija),
- prioritarno zapošljavanje,
- prioritarno stambeno zbrinjavanje,
- psihološka pomoć i pravna pomoć.

Lična invalidnina:

Lična invalidnina je novčana naknada čija visina se utvrđuje u mjesečnom iznosu prema grupi oštećenja organizma i to:

- I grupa (100%) 586,15 KM;
- II grupa (73%) 427,89 KM;
- III grupa (55%) 322,39 KM;
- IV grupa (43%) 252,04 KM;
- V grupa (32%) 187,57 KM;
- VI grupa (18%) 105,50 KM.

Jedno od osnovnih prava zaštite civilnih žrtava rata je lična invalidnina. Zakon nije jasno utvrdio svrhu ovog prava. Analizirajući naziv i osnov za ostvarenje (oštećenje organizma) i upoređujući ga sa sličnim pravima u drugim sistemima socijalne sigurnosti, može se zaključiti da ovim pravom država isplaćuje štetu žrtvi koja je pretrpjela određena oštećenja organizma zbog okolnosti vezanih za ratna djestva.

Ličnu invalidninu ostvaruje svaka civilna žrtva rata koja ispunjava osnovne kriterijume tj. određeni stepen oštećenja organizma. Uzimajući u obzir razna stajališta i mišljenja, ipak bi se moglo reći da je davanje lične invalidnine, na neki način, nadoknada za tjelesno oštećenje ali istovremeno i učešće u povećanim troškovima koje osoba ima zbog invaliditeta.

Lična invalidnina, odnosno mjesečno lično novčano primanje isplaćuje se i osobama kojima nije utvrđen invaliditet, ali su status civilne žrtve rata stekli pod posebnim okolnostima zbog seksualnog zlostavljanja i silovanja.

Dodatak za njegu i pomoć od strane drugog lica:

Dodatak za njegu i pomoć od strane drugog lica određuje se u mjesečnom iznosu u visini 70% od mjesečnog iznosa dodatka za njegu i pomoć od strane drugog lica za ratne vojne invalide, odgovarajućeg stepena invalidnosti. Pravo na dodatak za njegu i pomoć od strane drugog lica imaju osobe civilne žrtve rata I grupe sa 100% oštećenjem organizma i razvrstavaju se u tri stepena kako slijedi:

- Dodatak za njegu i pomoć I stepen 100% 586,15 KM;
- Dodatak za njegu i pomoć II stepen 70% 410,31 KM;
- Dodatak za njegu i pomoć III stepen 50% 293,08 KM.

Dodatak za njegu i pomoć druge osobe služi za podršku koju osoba sa invaliditetom – civilna žrtva rata ima od strane druge osobe, u cilju izjednačavanja mogućnosti i veće socijalne uključenosti.

Ortopedski dodatak :

Pravo na ortopedski dodatak imaju invalidi kojima je tjelesno oštećenje utvrđeno zbog oštećenja organizma koja su neposredna posljedica zadobijene rane, povrede ili ozljede koja je prouzrokovala amputaciju ekstremiteta ili teško oštećenje funkcije ekstremiteta ili potpuni gubitak vida na oba oka.

Ortopedski dodatak određuje se u mjesečnom iznosu u visini od 70% od mjesečnog iznosa ortopedskog dodatka za ratne vojne invalide, odgovarajućeg stepena invalidnosti.

Korisnici prava na ortopedski dodatak razvrstavaju se u tri grupe:

- Ortopedski dodatak I stepen 29% 169,98 KM;
- Ortopedski dodatak II stepen 22% 128,95 KM;
- Ortopedski dodatak III stepen 17% 99,65 KM.

Ortopedski dodatak je novčano davanje kojim se pokriva dio troškova koji civilna žrtva rata ima zbog nabavke i održavanja ortopedskih i drugih pomagala. Ova pomagala služe da nadomjeste izgubljeni ili teško oštećeni organ ili čulo ili bar ublaže posljedice koje zbog toga nastaju.

Pravo na ličnu invalidninu, mjesečno lično primanje, dodatak za pomoć i njegu od strane drugog lica i ortopedski dodatak nisu uslovljeni imovinskim ili drugim cenzusima.

Porodična invalidnina

Federalni zakon je utvrdio da članovi porodica civilnih žrtava rata pod određenim uvjetima mogu ostvariti pravo na porodičnu invalidninu, propisujući jasne procedure i postupak za ostvarenje tog prava. Pravo na porodičnu invalidninu imaju članovi porodice civilne žrtve rata od I do IV kategorije pod uslovima:

1. da je civilna žrtva rata imala do svoje smrti priznato pravo na dodatak za njegu i pomoć od strane druge osobe;
2. da je smrt civilne žrtve rata nastupila kao posljedica rane, povrede, ozljede ili bolesti;
3. članovi porodica civilnih žrtava rata koje su preživjele seksualno zlostavljanje i silovanje.

Zakonom je precizno utvrđeno koji članovi porodice, pod kojim uvjetima i u kojem iznosu mogu ostvariti pravo na porodičnu invalidninu. Porodična invalidnina utvrđuje se u iznosu od 70% od porodične invalidnine koja se isplaćuje u skladu sa federalnim propisom o pravima branitelja i članova njihovih porodica.

Porodična invalidnina je novčana naknada čija visina se utvrđuje u mjesečnom iznosu na sljedeći način:

- za 1 člana porodice 43% 252,04 KM;
- za 2 člana porodice 55% 322,39 KM;
- za 3 člana porodice 60% 351,69 KM;

- za 4 člana porodice i više 65% 381,00 KM.

Određene kategorije civilnih žrtava rata, uključujući i one čije je oštećenje organizma manje od 60%, mogu ostvariti sljedeća prava:

- pomoć u troškovima liječenja i nabavci ortopedskih pomagala,
- osposobljavanje za rad (profesionalna rehabilitacija, prekvalifikacija i dokvalifikacija),
- prioritetno zapošljavanje,
- prioritetno stambeno zbrinjavanje,
- psihološka pomoć i pravna pomoć.

Ova prava u pravilu nemaju karakter novčanih davanja, već se njima stvaraju bolji uslovi za život i ostvaruju se u skladu sa propisima o zdravstvenom osiguranju, zdravstvenoj zaštiti, zaštiti porodice sa djecom i zapošljavanju.

Slijedi uporedni tabelarni prikaz prosječnog mjesečnog broja korisnika civilnih žrtava rata i realizovanih sredstava po navedenim oblicima zaštite za 2015. i 2016. godinu.

Tabela 2. Pregled novčanih i materijalnih davanja iz oblasti zaštite civilnih žrtava rata sa uporednim pokazateljima (2015 – 2016.god.)

Red. br.	Korisnici	2015.godina			2016.godina		
		Prosječan Broj korisnika	Mjesečni iznos	Realizovana sredstva	Prosječan Broj korisnika	Mjesečni iznos	Realizovana sredstva
1.	Lična invalidnina od I do VI grupe	103	od 101,51 do 563,95	267.389,19	102	od 101,51 do 563,95	265.408,08
2.	Lično novčano primanje za lica iz člana 54. stav 3. Zakona	23	586,15	166.466,60	25	586,15	175.845,00
3.	Tuđa njega i pomoć	8	od 293,08 do 586,15	45.719,40	8	od 293,08 do 586,15	45.719,40
4.	Ortopedski dodatak I, II i III grupa	42	od 99,65 do 169,98	63.230,16	41	od 99,65 do 169,98	62.233,76
5.	Porodična invalidnina I – IV grupe	123	od 252,04 do 381,00	549.604,43	118	od 252,04 do 381,00	514.702,76
U K U P N O:		299		1.092.409,78	294		1.063.909,00

Iz prezentiranih podataka u tabeli 2. može se zaključiti da je prosječan broj korisnika prava po osnovu zaštite civilnih žrtava rata u 2016 godini neznatno smanjen za 5 korisnika u odnosu na 2015. godinu. Također, ukupno realizovana sredstava za isplate prava iz zaštite civilnih žrtava rata u 2016. godini smanjena su u poređenju sa 2015 godinom i to za 2.6%, odnosno za 28.500,78 KM.

Od ukupno realizovanih sredstava za civilne žrtve rata, federalni budžet učestvuje sa 70% (765.491,76 KM) dok BPK Goražde sudjeluje sa 30% (298.417,24 KM) izdvojenih budžetskih sredstava.

U dijelu Informacije koji se odnosi na zaključna razmatranja i preporuke dat će se generalni osvrt na oblast zaštite civilnih žrtava rata.

V. ZAŠTITA PORODICE SA DJECOM

Zaštita porodice sa djecom u smislu federalnog i kantonalnog zakona, podrazumjeva osiguranje porodice kroz materijalna i druga davanja radi pomaganja u podizanju, odgoju i zbrinjavanju djece, kao i njihovom osposobljavanju za samostalan život i rad, u najboljem interesu djeteta.

Zaštita porodice sa djecom ima za cilj da se svoj djeci osiguraju približno jednaki uslovi za zdrav i pravilan tjelesni i intelektualni razvoj u porodici, pomoć u ostvarivanju njene reproduktivne uloge, njezi, podizanju, odgoju i zaštiti djece.

U okviru oblasti zaštite porodice sa djecom, a u skladu sa zakonskom regulativom, roditelji i djeca, odnosno porodice u BPK Goražde mogu ostvariti slijedeće oblike zaštite:

- dodatak na djecu,
- naknada umjesto plaće ženi-majci u radnom odnosu za vrijeme dok odsustvuje sa posla radi trudnoće, porođaja i njege djeteta,
- novčana pomoć za vrijeme trudnoće i porođaja žene-majke koja nije u radnom odnosu,
- jednokratna pomoć za opremu novorođenog djeteta,
- pomoć u prehrani djeteta do šest mjeseci i dodatna ishrana za majke dojilje,
- poseban psihosocijalni tretman bračnih drugova koji žele djecu i trudnica,
- smještaj djece uz osiguranu ishranu u ustanovama predškolskog uzrasta,
- osiguranje jednog obroka u vrijeme nastave u školama osnovnog obrazovanja, i
- školarine i stipendije đacima i studentima.

Dodatak na djecu

Pravo na dječiji dodatak predviđen je federalnim i kantonalnim zakonom, s ciljem da se svoj djeci obezbijede približno jednaki uslovi za njihov razvoj i obrazovanje. Zakonom je propisano da dodatak na djecu može ostvariti porodica, pod uslovom da joj prihod koji može ostvariti po svim osnovama, po članu domaćinstva, ne prelazi iznos koji je utvrđen propisom kantona, kao iznos prihoda dovoljnih za izdržavanje.

Prema Kantonalnom zakonu pravo na dječiji dodatak pripada porodici čiji mjesečni prihodi ostvareni po svim osnovama izuzev primanja ostvarenih iz socijalne zaštite i zaštite porodice sa djecom, po članu domaćinstva ne prelaze iznos od 15% od prosječne plaće u kantonu (90,00KM). Pored ovog uvjeta kod ostvarivanja prava na dječiji dodatak potrebno je ispuniti i druge uvjete:

- da članovi domaćinstva nisu vlasnici preduzeća ili samostalne radnje ili imaju registriranu dopunsku djelatnost;
- da članovi domaćinstva ne posjeduju automobil, izuzev ako se radi o osobama sa invaliditetom koje im služi kao pomagalo;

Visina dječijeg dodatka iznosi 29,00KM.⁷

Federalnim zakonom ostavljena je mogućnost da se djeci sa invaliditetom i porodicama u kojima je jedan ili oba roditelja osoba sa invaliditetom (kantoni mogu svojim propisima proširiti krug korisnika) dječiji dodatak ne uslovljava imovinskim cenzusom.

Takođe shodno federalnim zakonom kantoni su obavezani da, za navedene porodice, dječiji dodatak utvrđuju u uvećanom iznosu.

⁷ Visina dječijeg dodatka u drugim kantonima FBiH koji isplaćuju ovaj vid zaštite je različit i iznosi se kreću u rasponu od 11,75 KM do 33,00 KM. Samo 5 kantona u FBiH isplaćuju dodatak na djecu među kojima je i BPK Goražde.

Tako prema kantonalnom zakonu pravo na dječiji dodataka bez obzira na imovinski cenzus, uvećan za 50% (43,50 KM)⁸ pripada:

- djetetu bez oba ili jednog roditelja,
- djetetu ometenom u psihičkom ili fizičkom razvoju,
- porodici u kojoj su oba ili jedan roditelj invalidi sa procentom invalidnosti od 60% i više,
- djetetu oboljelom od šećerne bolesti, karcinoma, leukemije, TBC-a i celijakije,
- djeci korisnika stalne novčane pomoći.

Dodatak na djecu je u 2016. godini ostvarivalo prosječno mjesečno 680 korisnika (nosioca prava), što je manje u odnosu na 2015. godinu za 21 korisnika (701).

Naknada umjesto plaće ženi-majci u radnom odnosu za vrijeme dok odsustvuje sa posla radi trudnoće, porođaja i njege djeteta

Federalni zakon utvrdio je zaštitu žene – majke u radnom odnosu, za vrijeme odsustva sa posla radi trudnoće, porođaja i njege djeteta, kao i pomoć ženi – majci koja nije u radnom odnosu. Prema kantonalnom zakonu zaposlene porodilje na području BPK-a Goražde za vrijeme dok odsustvuju sa posla, radi trudnoće, porođaja i njege djeteta ostvaruju pravo na naknadu umjesto plaće u iznosu od 80% od njene plaće ostvarene u periodu od 6 mjeseci prije porođaja, s tim da takva naknada ne može biti manja od 60% od prosječne plaće u kantonu ostvarene u prethodnoj godini.

Naknadu porodiljama u radnom odnosu u 2016 godini ostvarilo je prosječno mjesečno 103 korisnice i u odnosu na 2015. godinu zabilježeno je malo povećanje za 2 korisnice (101).

Imajući u vidu činjenicu da se za ovo pravo izdvajaju značajna finansijska sredstva u budžetima kantona u Federaciji BiH, u stručnim raspravama se otvoreno zagovara da se ova naknada vrati u sistem zdravstvenog osiguranja gdje je ranije i pripadala, jer po svom karakteru ova naknada nije socijalna zaštita, niti rezultat stanja socijalne potrebe, nego trudnoće i porođaja, odnosno ovo pravo proizilazi iz radnog odnosa.

Novčana pomoć za vrijeme trudnoće i porođaja žene-majke koja nije u radnom odnosu

Kantonalnim zakonom nezaposlene porodilje pod uslovima priopisanim zakonom ostvaruju pravo na novčanu pomoć za vrijeme trudnoće i porođaja u visini od 25% (149,50KM) od prosječne plaće u kantonu ostvarene u prethodnoj godini, u periodu od 12 mjeseci od dana porođaja. Prosječno mjesečno je 105 korisnica koristilo ovo pravo u 2016. godini, i u odnosu na 2015. godinu broj korisnica ovog prava je neznatno smanjen za 5 korisnica (110).

Jednokratna pomoć za opremu novorođenog djeteta

Pravo na jednokratnu pomoć za opremu novorođenog djeteta ostvaruje se u iznosu od 35% (209,50KM) od prosječne plaće u kantonu ostvarene u prethodnoj godini, pod uvjetom da su ispunjeni uslovi za ostvarivanje dodatka na djecu. U 2016 godini je bilo prosječno mjesečno 4 korisnika ovog prava, što je više za jednog korisnika u odnosu na 2015 godinu (3).

Pomoć u prehrani djeteta do šest mjeseci i dodatna ishrana za majke dojilje

Pravo na ovu vrstu pomoći ostvaruje se ukoliko su ispunjeni uslovi za ostvarivanje prava na dječiji dodatak, uz prethodno pribavljenu potvrdu za prehranu djeteta, od nadležne zdravstvene ustanove. Iznos pomoći se određuje u visini od 20% (119,50KM) od prosječne plaće u kantonu ostvarene u prethodnoj godini. Prosječno mjesečno je ovo pravo u 2016 godini koristilo 12 korisnika. U odnosu na prethodnu godinu broj korisnika ovog prava smanjio se za 3 korisnika (15).

⁸ Iznosi uvećanog dodatka na djecu u kantonima koji isplaćuju ovaj oblik zaštite kreću se u rasponu od 17,75 do 50,00 KM.

Poseban psihosocijalni tretman bračnih drugova koji žele djecu i trudnica

Pravo na ovaj tretman ostvaruje se u savjetovalištu obrazovanom pri organu starateljstva, odnosno savjetovalištu koje već ergzistira i radi u Kantonalnom centru za socijalni rad.

Pronatalitetni dodatak

Osim osnovnih prava porodice sa djecom, BPK Goražde je Izmjenama i dopunama Kantonalnog zakona iz 2005. godine⁹ uveo novo dodatno pravo – pravo na novčanu naknadu za novorođeno treće i svako sljedeće rođeno dijete, kao svojevrsnu pronatalitetnu mjeru i odgovor na negativnu stopu prirodnog priraštaja. Intencija zakonodavca kod utvrđivanja i uvođenja predmetnog prava bila je podsticanje rađanja, odnosno poboljšavanje demografske slike BPK Goražde s obzirom na pad nataliteta i sve prisutniju depopulaciju stanovništva u cijeloj državi. Kasnijim izmjenama i dopunama kantonalnog zakona uvedeni su određeni dodatni kriteriji za ispunjavanje uvjeta za ostvarivanje navedenog prava, odnosno ograničenje naknade za novorođeno treće, četvrto i peto dijete, kao i ograničenje u pogledu dužine trajanja prebivališta na području BPK Goražde. Ova naknada je i u sadržajnom i u materijalnom smislu glavni instrument populacione politike. U prilog ovoj konstataciji govori i činjenica da je ova novčana naknada prilično izdašna i iznosi 239,50 KM mjesečno za novorođeno treće i svako sljedeće rođeno dijete u odnosu na primjerice dječiji doplatak koji iznosi 29,00 KM.

Važno je napomenuti da je BPK Goražde jedini kanton u Federaciji BiH, te jedino područje u cijeloj Bosni i Hercegovini koji ima uvedeno ovo pravo kao pronatalitetni dodatak utvrđen na način da roditelj, bez uslovljavanja imovinskim ili prihodovnim cenzusom, ima pravo na mjesečnu novčanu naknadu za svako novorođeno treće, četvrto i peto dijete. Prosječan mjesečan broj korisnika ovog prava u 2016. godini bio je 313 korisnika i veći je za 20 korisnika (293) u odnosu na 2015. godinu.

Tabela 3. Pregled novčanih davanja iz oblasti zaštite porodice sa djecom sa uporednim pokazateljima (2015 – 2016. god.)

Red. br.	Oblici zaštite	2015.godina			2016.godina		
		Prosječan mjesečni broj korisnika	Mjesečni iznos	Realizovana sredstva	Prosječan mjesečni broj korisnika	Mjesečni iznos	Realizovana sredstva
1.	Dječiji dodatak	701	29,00	509.537,87	680	29,00	460.611,94
2.	Uvećani dječiji dodatak		45,00			45,00	
3.	Naknada umjesto plaće – ženi majci u radnom odnosu	101	359,00 ¹⁰	625.969,83	103	359,00	650.744,87
4.	Naknada – pomoć ženi majci – koja nije u radnom odnosu	110	149,50	199.826,97	105	149,50	179.109,41
5.	Jednokratna pomoć za opremu novorođenog djeteta	3	209,50	6.913,50	4	209,50	8.170,50
6.	Pomoć u prehrani djeteta do 6 mjeseci	15	119,50	21.694,39	12	119,50	19.028,25
7.	Naknada za novorođeno treće i svako sljedeće dijete	293	239,50	975.723,00	313	239,50	1.042.783
	UKUPNO:	1.223		2.339.665,56	1.217		2.360.447,97

⁹ Član 1. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“, broj: 5/05).

¹⁰ Najniži iznos. Iznos naknade utvrđuje se u postupku za svaku porodicu posebno, tako da visina naknade ovisi o visini plaće porodilje.

U tabeli br. 3. dat je pregled broja korisnika prava i izdvojenih sredstava. Na osnovu prezentiranih podataka može se zaključiti da je u 2016. godini došlo do neznatnog smanjenja broja korisnika prava na dječiji dodatak, korisnika prava na novčanu pomoć porodiljama koje nisu u radnom odnosu te korisnika prava na pomoć u prehrani djeteta do šest mjeseci, dok je došlo do blagog povećanja broja korisnika prava na novčanu naknadu porodiljama koje su u radnom odnosu, te korisnika prava na novčanu naknadu za novorođeno treće, četvrto i peto dijete.

Dodatni osvrt na oblast zaštite porodice sa djecom bit će prezentiran kroz zaključna razmatranja i preporuke.

Sumarni pregled broja korisnika i angažovanih finansijskih sredstava po oblastima

Slijedi uporedni pregled ukupnog prosječnog broja korisnika po osnovu kantonalnog zakona i pregled realizovanih sredstava (2015. -2016.god).

Red. br.	Zakon o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom	2015.godina		2016.godina	
		Prosječan Broj korisnika	Realizovana sredstva	Prosječan Broj korisnika	Realizovana sredstva
1.	Oblast socijalne zaštite	854	1.602.136,91	840	1.558.029,39
2.	Oblast zaštite civilnih žrtava rata	299	1.092.409,78	294	1.063.909,00
3.	Oblast zaštite porodice sa djecom	1223	2.339.665,56	1217	2.360.447,97
U K U P N O:		2376	5.034.212,25	2351	4.982.386,36

VI. ORGANIZACIJA I INSTITUCIONALNI OKVIR SISTEMA SOCIJALNE ZAŠTITE, ZAŠTITE CIVILNIH ŽRTAVA RATA I ZAŠTITE PORODICE SA DJECOM

Nadležnosti institucija u sistemu socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom definisane su Ustavom BPK – a Goražde, Kantonalnim zakonom i drugim zakonima i pravnim aktima koji uređuju rad tih institucija. Uspostavljanje veza i odnosa između dijelova institucionalne strukture omogućavaju funkcionisanje sistema socijalne zaštite i najkonkretnije se mogu objasniti kroz dva procesa. Prvi proces je uređivanje sistema, a drugi proces je ostvarivanje prava korisnika.

U prvom procesu Vlada BPK Goražde na inicijativu Kantonalnog ministarstva predlaže Skupštini BPK Goražde politike i zakone kojima se uređuje predmetni sistem. Subjekti u sistemu, u prvom redu socijalne ustanove, ali i jedinice lokalne samouprave realizuju odluke i utvrđene mjere. U drugom procesu pojedinci, porodice ili grupe u stanju socijalne potrebe pokreću postupak za ostvarivanja prava koja su ustanovljena zakonima i drugim pravnim aktima u ustanovama socijalne zaštite.

Institucije koje u području socijalne zaštite neposredno provode i primjenjuju prava, oblike i mjere socijalne zaštite radi podmirenja osnovnih životnih potreba stanovništva i drugih potreba koje predstavljaju sastavni dio šire socijalne sigurnosti su ustanove socijalne zaštite. Na području BPK Goražde to su Kantonalni centar za socijalni rad i JU “Dom za stara i iznemogla lica” Goražde.

Kantonalni centar za socijalni rad svoju djelatnost obavlja kao samostalna javna ustanova u okviru ovlaštenja utvrđenih propisima iz oblasti socijalne zaštite, porodičnog i krivičnog zakonodavstva kao i drugih propisa koji regulišu oblast porodične i socijalne zaštite putem uredbi, odluka i protokola, a odnose se na nadležnost ove ustanove. Politika ove ustanove usmjerena je na obuhvat što većeg broja građana koji se nalaze u stanju socijalne potrebe koji bez društvene pomoći ne bi mogli zadovoljiti osnovne životne potrebe sa ciljem osiguravanja socijalne sigurnosti, preveniranja socijalnih problema na Kantonu, obezbjeđenja kadrovskih, prostornih i materijalnih pretpostavki kako bi se realizovali programski

ciljevi, obrazovanje, usavršavanje i educiranje uposlenika u cilju jačanja stručnog i profesionalnog rada, saradnja sa vladinim i nevladinim institucijama radi zajedničkog angažovanja u cilju poboljšanja kvaliteta zaštite korisnika, te vraćanje profesionalnog stručnog rada u djelatnost centra za socijalni rad za koju je i osnovan, a smanjenje administrativnog rada.

Postupak za ostvarivanje prava iz socijalne zaštite vodi kantonalni centar za socijalni rad. Institut žalbe razvijen je u svim fazama postupka odlučivanja. O žalbi na odluku kantonalnog centra za socijalni rad odlučuje kantonalno ministarstvo. Odluke kantonalnog ministarstva u upravnom postupku su konačne i protiv njih se može voditi sudski postupak (upravni spor). Na ovaj način obezbijeđena je puna upravna i sudska zaštita prava korisnika. Proces ostvarivanja prava korisnika i rada ustanova podliježe unutrašnjem, stručnom nadzoru i upravnom nadzoru. Unutrašnji nadzor, nadzor nad stručnim radom ustanove i upravni nadzor se vrši u skladu sa zakonom.

Osnovni problem sa kojima se susreće ova ustanova je stalan pritisak lica i porodica u stanju socijalne potrebe sa zahtjevima za dodjelu svih oblika materijalnih pomoći propisanih zakonskim i podzakonskim aktima. Također, specifični segment rada ustanove ogleda se kroz uvećan obim rada, uvećana materijalna sredstva, te opterećenost uposlenika što je uzrokovano donošenjem seta novih propisa sa nivoa Federacije BiH, a koji ne prati finansijska konstrukcija kojom bi se obezbijedio potreban kadar, prostor i materijalna nadoknada za rad na novim poslovima (Porodični zakon FBiH, Zakon o zaštiti od nasilja u porodici FBiH, Zakon o zaštiti osoba sa duševnim smetnjama FBiH). Osim toga ova javna ustanova susreće se i sa problemom adekvatnog prostora s obzirom da prostorije koje koristi kantonalni centar za socijalni rad nisu u njihovom vlasništvu i za iste se plaća zakup.

Javna ustanova „Dom za stara i iznemogla lica“ Goražde osnovana je Zakonom o osnivanju Javne ustanove „Dom za stara i iznemogla lica“ Goražde („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde”, broj: 10/97 i 08/99) i javna je ustanova od posebnog interesa za kanton. Osnovna djelatnost ustanove je pružanje socijalnih i zdravstvenih usluga starim, hronično bolesnim, invalidiziranim, iznemoglim i drugim licima koja nisu u stanju da se sama o sebi staraju, odnosno licima koja se nađu u stanju socijalne potrebe.

Od samog osnivanja ova ustanova socijalne zaštite suočavala se sa problemom popunjenosti kapaciteta, što je uticalo i na samo poslovanje i funkcionisanje ustanove. Osim toga, prisutni su i problemi oko unutarnje organizacije i sistematizacije radnih mjesta, odnosno raspodjele i realizacije postavljenih radnih zadataka, što je posljedica nepovoljne kvalifikacione i starosne strukture uposlenih. Također, ustanova je već duži niz godina opterećena i obavezama po osnovu dugovanja prema uposlenicima za razliku obračunatih a neisplaćenih plaća.

Kantonalno ministarstvo, Vlada i Skupština BPK Goražde uložili su značajne napore u proteklom periodu na prevazilaženju problema u ovoj javnoj ustanovi donijevši niz mjera i aktivnosti koji su u određenoj mjeri omogućile i stvorile pretpostavke za poslovno-finansijsku konsolidaciju ove javne ustanove, te jačanje osnovne djelatnosti, tj. institucionalni smještaj i zbrinjavanje starijih i odraslih osoba.

VII. OCJENA DOSTIGNUTOG STANJA U OBLASTI SOCIJALNE ZAŠTITE, ZAŠTITE CIVILNIH ŽRTAVA RATA I ZAŠTITE PORODICE SA DJECOM

Analizirajući podatke prezentirane u ovoj Informaciji kroz tabelarne preglede i tekstualni dio, te obaveze koje proizilaze iz zakonskih rješenja, kao i podrške u radu javnim ustanovama iz oblasti socijalne zaštite, može se konstatirati da je stanje u oblasti socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom na području BPK Goražde sa aspekta primjene kantonalnog zakona, zadovoljavajuće. Ovdje ćemo navesti samo neke od aspekata koji potvrđuju izrečenu konstataciju:

- U skladu sa ovlaštenjima koja proizilaze iz Federalnog zakona i svojim mogućnostima, Bosansko-podrinjski kanton Goražde je kroz Kantonalni zakon proširio obim prava i kategorije korisnika (Uvođenje dodatnog proširenog prava na novčanu naknadu porodici za novorođeno

treće, četvrto i peto dijete, uvođenje žrtava porodičnog nasilja kao kategorije korisnika socijalne zaštite, uspostavljanje povoljnijih uslova te većih iznosa novčanih naknada za djecu i osobe sa invaliditetom);

- Za oblast socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom iz budžeta BPK Goražde godišnje se izdvaja oko 12% od ukupnog budžeta BPK Goražde, što ovaj kanton svrstava među prve kantone u Federaciji BiH po izdvojenim budžetskim sredstvima za ove namjene;
- Zakonom o izvršenju Budžeta BPK - a Goražde isplate za socijalnu zaštitu, zaštitu civilnih žrtava rata i zaštitu porodice sa djecom pozicionirane su u prioritetima isplata, što omogućava korisnicima socijalnih prava sa područja BPK –a Goražde određenu sigurnost i redovnost u isplatama socijalnih beneficija;
- Nastavljen je kontinuitet u isplatama novčanih naknada po pravima iz oblasti socijalne, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom i nema velikih kašnjenja u isplatama, osim u dijelu ostvarivanja prava na smještaj u ustanovama socijalne zaštite (zavodi i domovi), te refundacije naknada porođiljama u radnom odnosu, gdje su zabilježena određena kašnjenja;
- Učešće BPK - a Goražde u finansiranju prava civilnih žrtava rata redovno se izvršava, kako je to propisano Federalnim zakonom, kao i revizija rješenja korisnika;
- Kada je u pitanju oblast zaštite porodice sa djecom, obaveze utvrđene Federalnim zakonom uredno se izvršavaju vezano za isplate dječijeg dodatka i novčanih naknada za porođilje, kako onih porođilja koje su u radnom odnosu tako i porođilja koje nisu u radnom odnosu¹¹;
- Kroz obezbjeđenje sredstava iz Budžeta BPK - a Goražde za kantonalne ustanove socijalne zaštite omogućena je podrška u radu i funkcionisanju istih;
- U skladu sa mogućnostima BPK –a Goražde pruža se i odgovarajuća finansijska i stručna pomoć u rada udruženja koja okupljaju osobe sa invaliditetom, kao i finansijska podrška drugim nevladinim neprofitnim organizacijama iz oblasti socijalne i zdravstvene zaštite;
- Kantonalno ministarstvo također sufinansira/finansira programe i projekte nevladinog sektora iz oblasti zdravstva, socijalne politike i raseljenih lica i izbjeglica.

VIII ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Imajući u vidu da Ustav FBiH propisuje zajedničku nadležnost FBiH i kantona u provođenju socijalne politike, a samim tim i u oblasti socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom kao sastavnih segmenata socijalne politike, u ovom dijelu Informacije dat je generalni osvrt i komentar na cjelokupan sistem u FBiH.

- U Ustavu Federacije BiH u poglavlju 2 „Ljudska prava i temeljne slobode“, u članu 2 se, između ostalog, utvrđuje pravo na socijalnu zaštitu, zaštitu porodice i djece i prehranu. Federacija BiH ne raspolaže mehanizmima da svojim građanima obezbijedi njihovo korištenje na cijelom području, pod jednakim uslovima. Ustav FBiH bi trebao svim građanima da garantuje socijalnu sigurnost i socijalni minimum, jednake mogućnosti za sve građane, te obezbjeđivanje posebne zaštite vulnerabilnim kategorijama kao što su osobe sa invaliditetom, djeca i starije osobe;
- Kao što je već naglašeno socijalna politika je u zajedničkoj nadležnosti FBiH i kantona, ali je njeno sprovođenje u isključivoj nadležnosti kantona. Ovakav pristup zasigurno ne obezbjeđuje ravnopravnost svih građana na cijelom području FBiH jer kantoni različito pristupaju ovom pitanju. Stoga bi trebalo definirati ustavno rješenje po kome bi FBiH i kantoni morali provoditi politiku i procedure koje će svim građanima garantovati socijalnu sigurnost i približno iste uvjete na području cijelog entiteta, što trenutno nije slučaj;

¹¹ Važno je napomenuti da se samo u pet kantona u Federaciji BiH isplaćuje dječiji dodatak te naknade porođiljama među kojima je i BPK Goražde, dok pet kantona u Federacije BiH uopšte nije regulirao ovu oblast.

- Sistem socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom kako je uređen federalnim zakonom kao krovnim zakonom, prevashodno je zasnovan na statusnim pravima (ostvarivanje prava po osnovu pripadnosti određenoj kategoriji) a ne na stvarnim potrebama lica i porodica, što nužno dovodi do socijalne isključenosti i nemogućnosti pristupa sistemu određenih ugroženih grupa stanovništva kao što su materijalno neosigurana a za rad sposobna lica, koja sistem neprepoznaje. Kriteriji koji se koriste u ostvarivanju socijalnih naknada u socijalnoj i dječijoj zaštiti su vrlo oštri i isključuju dio stanovništva koje se nalazi u stanju socijalne potrebe. U socijalnoj zaštiti pristup stalnim naknadama nemaju sposobni za rad iako u većini slučajeva nemaju nikakvih prihoda za izdržavanje sebe i svoje porodice;
- Analizom federalnog i kantonalnih propisa utvrđeno je da su socijalna davanja u socijalnoj zaštiti, koja imaju namjenu obezbjeđivanja minimuma socijalne sigurnosti, različita od kantona do kantona i da su novčani iznosi koji se izdvajaju skromni i nedostadni za zadovoljavanje svih potreba korisnika prava. Nije utvrđen minimum socijalne sigurnosti na nivou Federacije BiH koji bi važio za područje cijele FBiH čime bi se u određenoj mjeri poboljšala socijalna sigurnost građana;
- Sistem socijalne zaštite FBiH treba preurediti na način da se jednostavnijim zahvatima učini učinkovitijim i boljim za pojedince i grupe koji koriste prava iz ove oblasti poštujući sva ustavna načela u zaštiti ljudskih prava, te primjenu načela nediskriminacije. Stim u vezi važno je naglasiti da su u toku aktivnosti na reformi zakonodavstva u oblasti socijalne i dječije zaštite na nivou Federacije BiH koji će nadamo se osigurati jedinstvena zakonska rješenja te omogućiti adekvatne pravne mehanizme socijalne zaštite i zaštite porodice sa djecom na području cijele Federacije BiH.
Kroz novi Zakon o podršci porodicama s djecom u Federaciji BiH (koji je urađen i očekuje se upućivanje u parlamentarnu proceduru) uskladiće se pravni okvir u oblasti zaštite porodice sa djecom, vrsta prava korisnika, uslovi za ostvarivanje prava, te utvrditi jedinstvena osnovica i procenat za obračun naknada kako za osnovna tako i za proširena prava iz oblasti zaštite porodice sa djecom u Federaciji BiH;
- Prava osoba sa neratnim invaliditetom i prava civilnih žrtava rata i njihovih porodica, koja se regulišu na nivou FBiH, nisu uslovljena imovinskim i drugim cenzusima, što kada se radi o podršci osobama sa invaliditetom, ima smisla i principijelno je u skladu sa namjenom te podrške. Međutim drugo je pitanje neujednačenog pristupa prema potrebama osoba sa invaliditetom, čime se pravi diskriminacija po osnovu uzroka nastanka invaliditeta, a što je u direktnoj suprotnosti sa Konvencijom UN o pravima osoba sa invaliditetom, koju je BiH ratifikovala;
- Primanja civilnih žrtava rata, odobravaju se na osnovu statusa ili zbog gubitka člana porodice i namjena tih davanja nije uvijek u potpunosti jasna. Ako ih definišemo kao davanja za obezbjeđenje socijalne sigurnosti, onda bi se trebale utvrđivati i druge okolnosti, imovina, prihodi, obaveza izdržavanja itd. - kao što to predviđaju uslovi za ostvarivanje prava u socijalnoj i dječijoj zaštiti;
- Prava civilnih žrtava rata su vrlo široko postavljena. Krug korisnika je takođe širok, u prava su uključeni i članovi porodice, bez posebnih uslova koji se odnose na njihovo materijalno stanje. Ovdje bi trebalo razgraničiti davanja koja se obezbjeđuju za osobe sa invaliditetom zbog izjednačavanja mogućnosti, od davanja po osnovu statusa ili primanja članova porodice koja po svom karakteru mogu imati namjenu osiguranja socijalne sigurnosti, što bi uključivalo i provjeru prihoda i materijalnog stanja u porodici;
- Obezbeđivanje novčane naknade umjesto plaće zaposlenoj ženi – majci za vrijeme odsustva s posla radi trudnoće, porođaja i njege djeteta iz budžetskih sredstava, po do sada uobičajenoj praksi, dovodi do različitog položaja žena, ovisno od toga u kom kantonu imaju prebivalište. Ovo pitanje treba rješavati na jedinstven način u cijeloj FBiH, a jedna od opcija je da se razmotri mogućnost ponovnog vraćanja ovog prava u sistem zdravstvenog osiguranja kao što je to slučaj u zemljama regiona (Hrvatska, Srbija).

IX PREPORUKE ZA RAZVIJANJE I POBOLJŠANJE SISTEMA SOCIJALNE ZAŠTITE, ZAŠTITE CIVILNIH ŽRTAVA RATA I ZAŠTITE PORODICE SA DJECOM

- Postojeći federalni zakon treba zamjeniti odvojenim zakonskim rješenjima kojima bi se posebno regulisale četiri oblasti: socijalna zaštita i minimum socijalne sigurnosti; zaštita porodica sa djecom; podrška osobama sa invaliditetom, te prava civilnih žrtava rata;
- Novim Zakonom FBiH utvrditi socijalni minimum i kriterije za njegovo određivanje;
- Novim zakonom FBiH utvrditi isti osnov za izračunavanje prava iz socijalne zaštite i uslova za njihovo ostvarivanje koji garantuje FBiH, a kantonima ostaviti da u skladu sa svojim ekonomskim mogućnostima ta prava mogu povećavati;
- Dječiju zaštitu regulisati jedinstveno na cijeloj teritoriji FBiH i obezbijediti finansiranje te zaštite kroz poseban fond ili iz budžeta FBiH ili kroz zajedničko finansiranje između FBiH i kantona kao što je trenutno slučaj sa zaštitom civilnih žrtava rata;
- Novim zakonskim rješenjem na nivou FBiH definisati da se prava ženama - majkama na porodijskom odsustvu utvrđuju na području cijele FBiH po istom principu;
- Treba utvrditi jedinstvenu definiciju invaliditeta, bez obzira na način i uzroke njenog nastanka i po toj definiciji utvrđivati prava po osnovu invaliditeta u svim sistemima.
- Prava po osnovu invalidnosti utvrđivati prema stvarnim potrebama osobe, kako bi se izjednačile njene mogućnosti, a ne po osnovu statusa – generalno. Na ovaj način bi se bitno poboljšalo ciljanje, jer bi prava koristile samo one osobe kojima je podrška stvarno potrebna;
- Zakonom FBiH, kantonalnim zakonima i drugim propisima u postupku ostvarivanja prava iz socijalne zaštite, nalazima socijalnih radnika i stručnim timovima centara za socijalni rad, koje sačine na terenu, treba dati ravnopravan značaj pri donošenju odluke o pravima iz socijalne zaštite;
- U cilju ostvarivanja osnovnih ljudskih prava osoba sa invaliditetom, razvijati socijalne programe stanovanja u lokalnoj zajednici uz podršku za osobe sa invaliditetom. Na ovaj način bi se smanjio broj institucionalno zbrinutih osoba sa invaliditetom, čime bi se postigla veća ekonomska isplativost.
- Tehnički i kadrovski ojačati centre za socijalni rad, akcenat staviti na povećanje broja socijalnih radnika, radi efikasnijeg obavljanja poslova.
- Obezbijediti informacionu uvezanost svih sistema socijalne sigurnosti i izvora podataka o prihodima te drugih baza podataka potrebnih za efikasniji i brži administrativni postupak.

Broj: 08-35-2483/17
Goražde, 18.12.2017. god.

MINISTRICA
Sabira Bešlija